

Šarićev prijevod Svetog pisma i njegova izdanja (II. dio)

Karlo Višaticki*

Sažetak

Tekst je drugi dio priloga o prijevodu Svetog pisma Starog i Novog zavjeta iz pera sarajevskog nadbiskupa Ivana Evandelistu Šarića. U ovom drugom dijelu autor govori o prvom popravljenom izdanju, Šarić 2006. Riječ je o prvom popravljenom izdanju Starog zavjeta i četvrtom izdanju Novog zavjeta. Prilog se sastoji od četiri dijela. U uvodu autor kratko govori o dosadašnjim prijevodima Svetog pisma na hrvatski jezik. Slijedi tehnički opis izdanja Šarić 2006, koje se pojavilo paralelno u nekoliko verzija: Stari zavjet i Novi zavjet tvrdi uvez; Stari zavjet i Novi zavjet kožni uvez, zlatorez; Stari zavjet i Novi zavjet kožni uvez, zlatorez s indeksima; Stari zavjet i Novi zavjet zlatorez bez deuterokanonskih knjiga. Osim toga, tiskan je i Novi zavjet, proširano izdanje, u izdanju Večernjeg lista. Izdavač je Hrvatsko biblijsko društvo Zagreb, a suizdavači su Vrhbosanska nadbiskupija Sarajevo i Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu (za tvrdi uvez), a za kožni uvez, zlatorez s indeksima, suizdavači su Vrhbosanska nadbiskupija Sarajevo i Glas Koncila Zagreb. Za izdanje bez deuterokanonskih knjiga nema suizdavača. Naklada je 8.000 primjeraka za Stari i Novi zavjet, a naklada Novog zavjeta u izdanju Večernjeg lista je 15.000 primjeraka. U jednom drugom djelu autor donosi neka rješenja prijevoda tekstova pojedinih, teološki relevantnih, biblijskih mjesta: Post 2,23; Izl 3,14; Job 19,25; Ps 1,1; Iz 7,14; Iv 1,1 i 1 Kor 11,23–25. Donesen je paralelni prikaz ukupno desetak hrvatskih prijevoda (Katančić, Škarić, Čebušnik, Sović, Šarić 1941, Šarić 1960; Zagrebačka Biblija 1968; Martinjak 1998; Martinjak 1999, te Šarić 2006), uključujući i prijevod Daničić–Karadžić, koji su Šarić i noviji prevoditelji poznavali ili mogli poznavati. Autor u zaključku tvrdi da »ovaj Šarićev prijevod ne odstupa od dosadašnjih hrvatskih prijevoda«.

Ključne riječi: Šarićev prijevod Svetog pisma; Šarićevo sarajevsko izdanje; Šarićevo madridsko izdanje; Šarić 2006; Šarićev prijevod bez deuterokanonskih knjiga; Šarićev Novi zavjet.

* Doc. dr. sc. Karlo Višaticki, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Đakovo.

Uvod

Hrvatsko biblijsko društvo sa sjedištem u Zagrebu ima namjeru izdavati hrvatske prijevode Svetog pisma s ciljem širenja biblijske kulture u Hrvata i da se ne zaboravi dijelove vlastite kulturne baštine. Tako je prije nekoliko godina započet projekt izdavanja Šarićeva prijevoda Svetog pisma. Rezultat se mogao vidjeti ovih dana, a stručna kritika, kako jezična, tako i biblijska, pozvana je valorizirati taj projekt. Prijevod Bartola Kašića izdan je u Njemačkoj,¹ Grgur Čevapović je izdao prijevod Matije Petra Katančića u Budimu,² Ivan Matija Škarić je tiskao svoj prijevod u Beču,³ Čebušnik je izdao dio prijevoda koji je napravio u Zagrebu⁴. Svi su ovi prijevodi ostali kod prvog izdanja. Šarićevo drugo izdanje je tiskano u Madridu,⁵ a jedino je Zagrebačka Biblija tiskana više puta u Hrvatskoj.

U siječnju 2006. izašlo je dakle 1. popravljeno izdanje Šarićeva prijevoda. Pojavilo se paralelno u nekoliko verzija (Stari i Novi zavjet — tvrdo uvezan, Stari i Novi zavjet — kožni uvez, zlatorez; Stari i Novi zavjet — kožni uvez, zlatorez s indeksima; Stari i Novi zavjet — kožni uvez, zlatorez, izdanje bez deuterokanonskih knjiga; Novi zavjet u izdanju Večernjeg lista). Ovaj će prilog prikazati to prvo popravljeno izdanje, njegov tehnički opis, te neke zahvate u odnosu na Šarićev prijevod.

1. Tehnički opis

Dovoljno je otvoriti jedan od brojeva Glasa Koncila koji donose reklamu za ovo izdanje Svetog pisma⁶, ali ujedno i osnovne tehničke podatke: Biblija. Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta. ISBN 953–241–058–9; format: 13,5 x 21 cm, 1384 str. Uvez: tvrdi. Kožni uvez ima ISBN 953–241–061–9, isti format, zlatorez, te zlatorez s indeksima ISBN 953–6709–36–8 isti format. Cijene su različite, ovisno o opremi. Izdanje bez deuterokanonskih knjiga ima ISBN 953–6709–37–6, a 1215

- 1 Hans Rothe — Friedrich Scholz unter Mitarbeit von Christian Hannick und Ludger Udolph (izd.), *Biblia Slavica. Serie IV: Südslavische Bibeln*, Band 2,1 Kroatische Bibel des Bartol Kašić, Paderborn–München–Wien–Zürich, Ferdinand Schöningh Verlag 1999; Band 2,2 Kommentare; Wörterverzeichnis, Paderborn–München–Wien–Zürich, Ferdinand Schöningh Verlag, 2000.
- 2 Sveto Pismo Starog Zakona, Sixta V. P. naredbom prividjeno i Klementa VIII. Pape vlastjom izdano sada u jezik slavno–illyrijski izgovora bosanskog prinesheno; tad S. S. Otacah i Nauciteljah Tomacsenjem nakitjeno. Prva četiri sveska su Stari zavjet, a peti i šesti svezak su Novi zavjet.
- 3 Škarićev prijevod ima naslov: »Sveto Pismo Starog i Novoga Uvita« iz latinskoga s obzirom na matične knjige izbistreno i iztumačeno po Ivanu Matiju Skarich... Beč 1858.
- 4 Sv. Pismo Staroga i Novoga Zavjeta, preveo i bilješke prikupio Dr. Valentin Čebušnik. Svezak I, Zagreb 1911, i svezak II. 1913. Nije kompletirano nego I. svezak donosi knjige Post — Ruta, a II. svezak 1 Kr — Est.
- 5 Sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta. Preveo Dr. Ivan Ev. Šarić, nadbiskup vrhbosanski. Drugo popravljeno izdanje Osvit, Madrid 1959.
- 6 Usp. n. pr. *Glas Koncila broj 5*, 4. veljače 2007, str. 31.

stranica. Večernji list je izdao Novi zavjet, a ISBN kod ovog izdanja je 953–7161–97–8 (Večernji list), odnosno 953–6709–43–0 (Hrvatsko biblijsko društvo). Izdavači Novog zavjeta su: »Hrvatsko biblijsko društvo«, Vrhbosanska nadbiskupija i Večernji list d.d. Treba reći da je kod Novog zavjeta riječ o četvrtom popravljenom izdanju.⁷

Prema agencijskim vijestima⁸ riječ je o nakladi od 8.000 primjeraka, dok Novi zavjet u izdanju Večernjeg lista ima nakladu od 15.000 primjeraka. Na koricama je naslov »Biblija. Sveto Pismo Staroga i Novoga zavjeta«. Na koricama sarajevskog izdanja piše: »Dr. Ivan Evanđelist Šarić, Sveto Pismo...«, a madridskog samo »Sveto Pismo«. Korice *verso* donose zemljopisnu kartu »Palestina u vrijeme Starog zavjeta«, a u vrhu lijevo na istoj stranici zemljopisnu kartu »Okolica Jeruzalema u vrijeme Staroga zavjeta«. Str. 3. sadrži zemljopisnu kartu »Palestina u vrijeme Novoga zavjeta«. Na kraju knjige (prva stranica korice) postoje još dvije zemljopisne karte. Korice *verso* sadrže »Stari Istok u vrijeme Starog zavjeta«, a stranica prije toga donosi zemljopisnu kartu »Pavlova putovanja«. Slijede četiri nenumerirana lista s podacima o knjizi, izdavaču, s »Proslovom« i »Predgovorom«. Prva stranica donosi još jednom naslov »Biblija. Sveto pismo Staroga i Novog zavjeta«, a *verso* nalazimo podatke o ovom izdanju: prijevod: Ivan Evanđelist Šarić; biblijska revizija: Stari zavjet (osim Psalama i deuterokanonskih knjiga): Karlo Višaticki; psalmi: Božo Odošić; Novi zavjet i deuterokanonske knjige Starog zavjeta: Mato Zovkić; jezična revizija: Marko Alerić; teološka redakтура: Zvonimir Kurečić; stručni savjetnik Središnjega biblijskog društva: Thomas Kaut; urednik: Zvonimir Kurečić; izdavač: Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb; suizdavači: Vrhbosanska nadbiskupija, Sarajevo i HKD (Hrvatsko književno društvo) sv. Jeronima, Zagreb za tvrdi uvez, a Glas Koncila za izdanje sa zlatorezom. Tisak: Kina; imprimatur: Biskupska konferencija BiH br. 23/2006 od 31. siječnja 2006. Slijedi ISBN. Slijedeća nenumerirana stranica donosi, osim već spomenutog naslova (»Biblija. Sveto pismo Staroga i Novog zavjeta«), i podatak da je to prvo popravljeno izdanje. Nakon jedne prazne stranice slijedi »Proslov nadbiskupa vrhbosanskog«, u kojem on na dvije stranice daje kratku povijest ovog izdanja: »Podsjetimo se da je zagrebački nadbiskup Antun Bauer god. 1928. povjerio Antunu Soviću, profesoru biblijskih disciplina na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu da prevede s izvornih jezika Stari zavjet koji hrvatski biskupi žele izdati u povodu proslave 1300 godina veza Hrvata sa Svetom Stolicom i pokrštenja našega

7 Nakon sarajevskog postoji još jedno izdanje samo Novog zavjeta, koje je priredio Luka Brajnović u Madridu, zatim Stari i Novi zavjet u Madridu 1960. god., potom izdanje u Salzburgu 1965. godine, a ovo je onda četvrto popravljeno izdanje, Zagreb 2006.

8 Usp. KTA (Katolička tiskovna agencija Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine), Bilten od 29. 01. 2007: »U vrijeme održavanja Teološko–pastoralnog tjedna za svećenike u Zagrebu djelatnici Večernjeg lista priredili su u foyeru Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu 23. siječnja predstavljanje svojih biblijskih izdanja i tom prigodom predstavili popravljeno izdanje Šarićeve Biblije u jednom svesku, koju je u prosincu 2006. godine izdalo Hrvatsko biblijsko društvo u suradnji s Nadbiskupijom vrhbosanskom u 8000 primjeraka. Uz to je pred Božić Večernji list izdao posebno Šarićev popravljani Novi Zavjet u 15.000 primjeraka, koji je prodavan po kioscima.«

naroda (641.–1941.). Profesor Sović smatrao je da prijevod treba biti privlačan i pravoslavnim čitateljima Kraljevine Jugoslavije te je zato tri godine boravio u Šumadiji učeći pučki jezik. Kada je 1939. dovršio i tiskao 16 oglednih stranica iz različitih knjiga, stručnjaci za hrvatski jezik i sami biskupi žestoko su se usprotivili »istočnim varijantama« za osobna i zemljopisna imena. Kako prevoditelj nije odstupao od svojih kriterija, hrvatski su biskupi na zasjedanju Poslovnog odbora Biskupskih konferencija 11. i 12. lipnja 1940. odlučili tu zadaću povjeriti vrhbosanskom nadbiskupu Šariću, i o tome ga je pismeno izvijestio predsjednik Biskupskih konferencija zagrebački nadbiskup blaženi Alojzije Stepinac. Nadbiskup Šarić je u pismu prihvaćanja od 24. lipnja iste godine najavio da će se pri prevođenju oslanjati na Vulgatin latinski tekst — kao većina tadašnjih katoličkih prevoditelja — te ga usklađivati s izvornikom gdje to bude potrebno. Ujedno je najavio da kani prevesti i Novi zavjet »da imadnemo jednoliko cijelo Sveto pismo«. Prvi svezak (povijesne knjige Starog zavjeta) tiskan je u Sarajevu u ožujku 1942., drugi (poučne i proročke knjige Starog zavjeta) u veljači 1943., a treći (Novi zavjet) u listopadu 1943. «Dalje je riječ o izdanjima Šarićeva Novog zavjeta u Austriji te o drugom izdanju cijeloga Svetog pisma u Madridu, koje je načinio Luka Brajnović. Nadbiskup govori o osobama uključenima u ovo izdanje, te kaže da je »radostan što će tek sada Šarićev prijevod dobiti priliku za istinski prijem u Crkvi među Hrvatima i u široj javnosti, jer je od 1945. do 1990. Šarićev teološki i književni rad bio ne samo ignoriran nego su komunističke vlasti zabranjivale unositi u domovinu njegove knjige«. Nadbiskup nadalje navodi neke misli iz Konstitucije II. vatikanskog sabora »Dei Verbum«, te navodi misao karmelićanke sv. Terezije od Djeteta Isusa, koja je rekla da bi, kad bi bila svećenik, »temeljito naučila hebrejski i grčki, da upoznam božansku misao onako kako se Bog udostojao izraziti je našim ljudskim jezikom«. Proslov nosi nadnevak 2. prosinca 2005.

Na sljedećoj stranici je »Predgovor uz 1. popravljeno izdanje prijevoda Svetoga pisma Ivana Evanđelista Šarića, nadbiskupa vrhbosanskoga« Hrvatskoga biblijskog društva. Autor ovog predgovora govori o motivima i principima kod izdavanja ovoga Svetog pisma: »Prvotni cilj Hrvatskog biblijskog društva je pružiti ljubiteljima Riječi Božje Bibliju na hrvatskom jeziku po pristupačnoj cijeni«. Ekipe stručnjaka radi na novom prijevodu Biblije, a u međuvremenu je prijateljima Riječi Božje ponuđen ovaj prijevod. Dalje autor piše: »U budućnosti nam je želja ponovno objaviti sve poznate hrvatske prijevode Svetog pisma«. Ovdje treba spomenuti načela za popravljivanje Šarićeva prijevoda Svetog pisma: 1. uskladiti prijevod sa znanstvenim izdanjem Staroga zavjeta na hebrejskom⁹, deuterokanonskih knjiga na grčkom¹⁰ i Novog zavjeta na grčkom¹¹; 2. preraditi i skratiti uvode u

9 Važeći hebrejski tekst je *Biblia hebraica Stuttgartensia*, editio quarta emandata opera H. P. Rüger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1990.

10 Kritičko izdanje Septuaginta. *Vetus Testamentum Graecum*. Auctoritate Academiae Scientiarum Göttingensis. Vandenhoeck&Ruprecht in Göttingen 1954 sl.

11 Nestle–Aland, *Novum Testamentum graece post Eberhard Nestle et Erwin Nestle communiter ediderunt Kurt Aland, Matthew Black, Carlo M. Martini, Bruce Metzger, Allen Wikgren*. Appa-

pojedine knjige; 3. zadržati samo bitne bilješke; 4. poštovati u najvećoj mogućoj mjeri Šarićev jezik i stil, ali usklađujući ga ipak s hrvatskim standardnim jezikom; 5. ime *Gospodin* koristiti u svim knjigama, a *Gospod* zadržati samo u Knjizi psalama; 6. naziv *Pasha* koristiti u Starom zavjetu, a *Vazam* u Novom zavjetu. Autor predgovora dalje navodi da je Mato Zovkić »unio svoje znanstvene spoznaje i na nekim mjestima učinio dublje zahvate u skladu s današnjim stanjem novozavjetnih disciplina«. Uvodi i bilješke, koje su skraćene i prerađene u odnosu na Šarićevo madridsko izdanje, koje je temelj ovog izdanja. Nomenklatura (osobna i zemljopisna imena) je preuzeta iz izdanja Biblije Kršćanske sadašnjosti. Slijedi »Sadržaj« — popis i kratice knjiga Starog i Novog zavjeta. Na str. 1–2. nalazi se »Opći uvod u Bibliju«, koji je u odnosu na Šarićevo madridsko izdanje dosta skraćen¹² i odgovarajuće prerađen. Na str. 3. je opći naslov »Stari zavjet«, a na str. 4. »Uvod u Petoknjžje«, koji je shodno smjernicama kratak i daje samo najosnovnije podatke. Slijedi tekst Knjige postanka te ostalih knjiga Petoknjžja. Kao u sarajevskom izdanju, tiskan je u dva stupca, za razliku od madridskog koji je tiskan preko cijele stranice (str. 5–203). Na str. 204–206. nalazi se »Uvod u Povijesne knjige«, koji obuhvaća biblijske spise od Knjige Jošuine do Druge knjige o Makabejcima. Sam tekst ovih knjiga nalazimo na str. 207–541. Na str. 542. je kratki »Uvod u Mudrosne knjige« a od str. 543–830. tekst mudrosnih knjiga, uključujući i Psalme. Na str. 831–832. »Uvod u Proročke knjige«, koji obuhvaća, prema katoličkom kanonu, četiri »velika« proroka (Iz, Jr, Ez i Dn) te dvanaest malih (Dodekapropheton). Tekst proročkih knjiga nalazimo na str. 833–1098. Na str. 1099. je opći naslov »Novi zavjet«. Slijedi kratki »Uvod u Novi zavjet« (str. 1100), »Uvod u četiri evanđelja« (str. 1101) te uvod u »Evanđelje po Mateju« (str. 1102), a tekst Matejeva evanđelja je na str. 1103–1134. Uvod u »Evanđelje po Marku« je na str. 1135, a tekst Markova evanđelja na str. 1136–1154. Na str. 1155. nalazi se uvod u »Evanđelje po Luki«, a na str. 1156–1188. tekst Lukina evanđelja. Uvod u »Evanđelje po Ivanu« je na str. 1189, a tekst Ivanova evanđelja na str. 1190–1212. Uvod u »Djela apostolska« je na str. 1213, a tekst Djela apostolskih na str. 1214–1244. Slijedi uvod u »Poslanice apostola Pavla« (str. 1245–1246): najprije »Apostolov život« (str. 1245–1246), a potom »Apostolove poslanice« (str. 1246). Na str. 1247. nalazi se uvod u »Poslanicu Rimljanima«, a na str. 1248–1260) tekst Poslanice Rimljanima. Na str. 1261. je uvod u »Prvu poslanicu Korinćanima«, a na str. 1262–1273. tekst Prve poslanice Korinćanima. Na str. 1274. čitamo uvod u »Druugu poslanicu Korinćanima«, a na str. 1275–1282. tekst Poslanice. Na str. 1283. je uvod u »Poslanicu Galaćanima«, a tekst Poslanice na str. 1284–1288. Uvod u »Poslanicu Efežanima« je na str. 1289–1290, a njezin tekst na str. 1291–1294. Uvod u »Poslanicu Filipljanima« nalazi se na str. 1295, a tekst Poslanice Filipljanima na str. 1296–1298. Uvod u »Poslanicu Kološanima« je na str. 1299, a tekst Poslanice na

ratum criticum recensuerunt et editionem novis curis elaboraverunt Kurt Aland et Barbara Aland una cum Instituto studiorum Novi Testamenti Monasteriensi (Westphalia), 26. Auflage, Deutsche Bibelstiftung Stuttgart 1981.

12 Za madridsko izdanje je Opći uvod priredio Luka Brajnović na str. 7–19.

str. 1300–1302. Uvod u »Prvu poslanicu Solunjanima« čitamo na str. 1303, a tekst Prve poslanice Solunjanima na str. 1304–1306. Uvod u »Drugu poslanicu Solunjanima« je na str. 1307, a tekst na str. 1308–1309. Uvod u »Prvu poslanicu Timoteju« nalazi se na str. 1310, a tekst na str. 1311–1314. Uvod u »Drugu poslanicu Timoteju« je na str. 1315, a tekst Poslanice na str. 1316–1318. Uvod u »Poslanicu Titu« je na str. 1319, a njezin tekst na str. 1320–1321. Uvod u »Poslanicu Filemonu« možemo naći na str. 1322, a tekst na str. 1323. Uvod u »Poslanicu Hebrejima« je na str. 1324, a tekst Poslanice Hebrejima na str. 1325–1334. Na str. 1345. čitamo uvod u »Katoličke poslanice«. Na str. 1346. je uvod u »Jakovljevu poslanicu«, a tekst Poslanice na str. 1337–1340. Uvod u »Prvu Petrovu poslanicu« je na str. 1341, a tekst Poslanice na str. 1342–1345. Uvod u »Drugu Petrovu poslanicu« nalazi se na str. 1346, a tekst Druge Petrove Poslanice nalazi se na str. 1347–1348. Uvod u »Prvu Ivanovu poslanicu« je na str. 1349, a tekst Poslanice na str. 1350–1352. Uvod u »Drugu Ivanovu poslanicu« čitamo na str. 1353, a tekst Poslanice na str. 1354. Uvod u »Treću Ivanovu poslanicu« je na str. 1355, a tekst Treće Ivanove Poslanice na str. 1356. Uvod u »Judinu poslanicu« je na str. 1357, a njezin tekst na str. 1358. Uvod u »Otkrivenje« je na str. 1359–1360, a tekst Knjige Otkrivenja na str. 1361–1376. Na stranicama 1377–1384. otiskan je raspored »Nedjeljna i blagdanska čitanja«.

U izdanju bez deuterokanonskih knjiga postoje neke razlike. Izdavač je Hrvatsko biblijsko društvo.¹³ Izostavljen je »Proslov nadbiskupa vrhbosanskog«, a nalazimo samo predgovor izdavača, Hrvatskog biblijskog društva: »Predgovor uz 1. popravljeno izdanje prijevoda Svetog pisma Ivana Evanđelista Šarića, nadbiskupa vrhbosanskoga«¹⁴. Shodno zamisli izdavača i naravi ovog izdanja, u »Sadržaju«¹⁵ su izostavljene kratice deuterokanonskih knjiga, te ih u samom izdanju ne nalazimo. Uvod u Petoknjžje¹⁶ jednak je kao i u izdanju s deuterokanonskim knjigama. Na str. 205–206. izostavljeni su uvodi u *Knjigu Tobijinu* i *Knjigu Juditinu* te uvodi u *Prvu knjigu o Makabejcima* i *Drugu knjigu o Makabejcima*, te tekst spomenutih knjiga. Na str. 463. je »Uvod u Mudrosne knjige«, s tim što ćemo pažljivim čitanjem uočiti *lapsus*: »U našim Biblijama imamo još dvije knjige koje se ne nalaze u Hebrejskoj Bibliji, a to su *Mudrost* i *Sirah*. K nama su došle preko Septuaginte, odnosno Vulgate.« Tekst ovih knjiga je izostavljen. Na str. 678–679. nalazimo »Uvod u Proročke knjige«, s tim što se potkrala pogriješka na str. 679.¹⁷ i nije izo-

13 Nenumerirana str. 4. i str. 5 iza korica.

14 Nenumerirana str. 7. iza korica

15 Nenumerirana str. 9. iza korica.

16 Str. 4.

17 »Uz Jeremiju imamo i Baruha. Baruh je bio Jeremijin tajnik. Knjiga nije uvrštena u Hebrejsku Bibliju, k nama je došla preko Septuaginte. Počinje pismom koje je napisao Baruh za zajednicu u Babilonu i Jeruzalemu. (1,1–15), nastavlja se molitvom, ispoviješću grijeha (1,15–3,8), slijedi pohvala Zakona (3,9–4,4), a završava ohrabrenjem prognanika u Babilonu (4,5–5,9). Kao 6. poglavlje imamo Jeremijino pismo, u kojem on donosi savjete, preporuke prognanicima. To je poglavlje poznato u Septuaginti kao samostalan spis. Baruhova knjiga je nastala najkasnije u drugom stoljeću.«

stavljen uvod u Baruhov spis, ali je izostavljen tekst ove biblijske knjige. Novi zavjet je identičan kao i u izdanjima s deuterokanonskim knjigama, a na samom kraju izdanja, na str. 1214–1215, nalazimo »Plan čitanja Biblije«, kako je to uobičajeno u protestantskoj tradiciji. Raspored je mjesečni, s tim što za svaki dan u mjesecu stoji naveden biblijski tekst koji je predviđen za čitanje toga dana. Za mjesec veljaču nije naznačeno koji je tekst predviđen u slučaju prestupne godine, tj. 29. veljače.

2. Neka rješenja

Post 2,23:

<i>Katančić</i> ¹⁸	<i>Škarić</i> ¹⁹	<i>Daničić</i> ²⁰	<i>Čebušnik</i> ²¹	<i>Sović</i> ²²
I recse Adam: ovo sad kost od kostih mojih, i putt od putti moje: ova che se zvati muxavka, buduchi od muxa uzeta jest.	Reče tada Adam: ovo je sada kost od mojih kostiuh, i meso od mojega mesa, i zato— će— se ona zvati mužakinja, jere—je bila uzeta od muža.	A Adam reče: sada eto kost od mojih kosti, i tijelo od mojega tijela. Neka joj bude ime čovječica, jer je uzeta od čovjeka.	A Adam reče: Sada eto kost od kosti mojih i meso od mesa mojega; ova će se zvati čovječica, jer je od čovjeka uzeta.	A Adam reče: To je sad kost od mojih kostiju i tijelo od moga tijela. Ona će se zvati mužica, muža od svoga jer je uzeta.

18 Kod Katančića je zadržan izvorni način pisanja. Zanimljiva je jezična konstrukcija: muž i mužavka.

19 Škarić ima »mužavka«.

20 Daničić je naveden zato što ga je koristio Čebušnik, a i Šarić (sarajevsko izdanje), a njegov prijevod je poznavao i Sović, te kasniji prevoditelji, odnosno izdavači.

21 Kako je gore rečeno Čebušnik nije dovršio svoj prijevod. Glede polemike na relaciji Antun Sović — Valentin Čebušnik vidi: A. Sović, Prijevod Svetog pisma od dr. Čebušnika, u: *Bogoslovska smotra* 3(1912), str. 202–208; A. SOVIĆ, Sv. Pismo, Staroga i Novoga Zavjeta, preveo i bilješke prikupio Dr. Valentin Čebušnik. Svezak I. i II. (I. Knjiga Mojsijeva — Knjiga o Esteri), u: *Bogoslovska smotra* 4 (1913), str. 348–352 i str. 466–472; A. Sović, Neka se bistri, u: *Katolički list* 63 (1912), str. 290–292; str. 318–319; V. Čebušnik, Kritičaru mojega prijevoda Svetoga Pisma, u: *Katolički list* br. 26 tečaj 63(1912), str. 303–306; A. Sović, Neka se bistri, u: *Katolički list* broj 27, tečaj 63 (1912), str. 318–319.

22 Sovićev rukopis nije objavljen, nego je poslužio kao temelj za izdanje Zagrebačke Biblije (najprije izdavačka kuća »Stvarnost«, a onda Kršćanska sadašnjost). Od Sovićevih rukopisa je korišten Stari zavjet, osim Petoknjžja i Psalama. Rukopisi se nalaze u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Oznaka je »Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu (NAZ), Ostavština dr. Antuna Sovića, naslov, broj sveska. Od Nadbiskupskoga duhovnog stola dobio sam dopuštenje za preslikavanje dvaju svezaka rukopisa — dopis br. 990/2006. od 6. svibnja 2006. Navedeni tekst se nalazi u prvom svesku rukopisa na str. 169. (Mojsijev Zakon, I. knjiga, 2. glava, r. 23)

<i>Šarić–1941.</i>	<i>Šarić–1960.</i>	Zagrebačka Biblija–1968.	<i>Martinjak–1998/1999.</i> ²³	<i>Šarić 2006.</i>
Adam povika: »Ta je napokon kost od kostiju mojih i meso od mesa mojega. Ona će se zvati 'mužica', jer je uzeta od muža.«	Adam povika: »Ta je napokon kost od mojih kostiju i meso od mojega mesa, Ona će se zvati mužica, jer je uzeta od muža.«	Nato čovjek reče: »Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega! Ženom neka se zove, od čovjeka kad je uzeta!«	Tada Adam reče: »To je napokon kost od kostiju mojih i meso od mesa mojega. Ona će se zvati žena, jer je uzeta od čovjeka.«	Adam povika: »Ta je napokon kost od mojih kostiju i meso od mojega mesa. Ona će se zvati mužica, jer je uzeta od muža.«

Pronalazimo dakle izraze: »mužavka«, »čovječica« »mužica« i »žena«. Tabularni pregled pokazuje moguće porijeklo izraza u pojedinim autorima.

Izl 3,14

<i>Katančić</i>	<i>Škarić</i>	<i>Daničić</i>	<i>Čebušnjak</i>	<i>Sović</i>
Recse Bog k'Moysesu: ja sam, koi sam. Recse: tako chesh rechi sinovim' Israela: koi je, posla me k'vami.	Odgovori Bog Mojsesu: ja–sam oni, koi bivam. I reče: ti dakle sinovim Izraela reci ovako: oni koi biva, on–me–je poslao k vami.	A Gospod reče Mojsiju: ja sam onaj što jest. I reče tako ćeš kazati sinovima Izrailjevim: koji jest on me posla k vama.	Bog reče Mojsiju: Ja sam, koji jesam. I reče: Ovako kaži sinovima Israelovim: Koji jest, posla me k vama.	A Bog reče Mojsiju: »Ja sam koji jesam.« Još reče: »Tako ćeš kazati Izrailjivim sinovima: »Jesam šalje me k vama«
<i>Šarić–1941.</i>	<i>Šarić–1960.</i>	<i>Zagrebačka Biblija–1968.</i>	<i>Martinjak–1998/1999.</i> ²⁴	<i>Šarić–2006.</i>
Bog odgovori Mojsiju: »Ja sam, koji sam.« I nastavi: »Tako reci sinovima Izraelovim: Onaj 'Ja sam', posla me k vama!«	Bog odgovori Mojsiju: »Ja sam, koji jesam.« I nastavi: »Tako reci sinovima Izraelovim: Onaj, Ja sam' posla me k vama!«	»Ja sam koji jesam«, reče Bog Mojsiju. Onda nastavi: »Ovako kaži Izraelcima: 'Ja jesam' posla me k vama.«	Bog odgovori Mojsiju: »JA JESAM KOJI JESAM« (Znači, 'JA POSTOJIM')« I nastavi: »Tako reci sinovima Izraelovim: JA JESAM poslao me vama!«	Bog odgovori Mojsiju: »Ja sam koji jesam« I nastavi: »Tako reci sinovima Izraelovim: Onaj, Ja sam posla me k vama!«

Jedino Martinjak daje tumačenje u vezi s ovim tekstom, ali se inače svi navedeni prijevodi izričajno slažu, neki čak doslovno.

23 Službeno je to prvo (1998. god.) i drugo (1999. god.) izdanje, ali je tekst u oba navedena slučaja identičan.

24 U Martinjaka je tekst u prvom i drugom izdanju identičan.

Job 19, 25

<i>Katančić</i> Znambo, da odkupitelj moj xivi, i u posljednji dan ustatichu sa zemlje:	Škarić Ja–bo znadem, da moj odkupitelj žive, i da ja imam u najpokonji dan uskrsnuti iz zemlje;	<i>Daničić</i> Ali znam da je živ moj iskupitelj i na posljedak da će stati nad prahom.	<i>Šarić–1941</i> Ali znam sigurno, da moj Otkupitelj živi, i da će se onda dignuti nad prahom.	<i>Šarić–1960</i> Ali znam sigurno, da moj Otkupitelj živi, i da će se onda dignuti nad prahom.
<i>Zagrebačka Biblija–1968.</i> Ja znadem dobro: moj Izvavitelj živi i posljednji će on nad zemljom ustati.	Martinjak 1998. Ali znam sigurno da moj Otkupitelj živi i da će se onda dignuti nad prahom.	<i>Martinjak 1999.</i> Ali znam sigurno da moj Otkupitelj živi i da će se onda dignuti nad prahom.	<i>Šarić–2006.</i> Ali znam sigurno da moj Otkupitelj živi i da će se onda dići nad prahom.	

Prijevod se slažu u izrazu »Otkupitelj« ili »Izvavitelj«, koji se može odnositi na prekogrobni život, preveden sa »ustati«, »uskrsnuti«, »dignuti se«.

Ps 1, 1

<i>Katančić</i> Blaxen mux, koi ne ode u vichu nebogoljubnih, i na putu grishnikah ne stade, i u nastolu kuxnosti neside:	Škarić Blago onomu koj nije otišao u više opakih, niti–se–je zadržavao u putu grešnikah, niti je seo na kužno sidalište.	<i>Daničić</i> Blago čovjeku koji ne ide na vijeće bezbožničko i na putu grješničkom ne stoji i u društvu nevaljalijeh ljudi ne sjedi.	<i>Šarić–1941.</i> Blažen čovjek, koji ne stoji u vijeću bezbožnika i ne ide putem grješnika i ne sjedi u društvu opakih.	<i>Šarić–1960.</i> Blago čovjeku, koji se nije ravnao prema savjetu bezbožnika, niti se zaustavio na putu grješnika, niti je pripadao zboru opakih.
<i>Zagrebačka Biblija–1968.</i> Blago čovjeku koji ne slijedi savjeta opakih, ne staje na putu grešničkom i ne sjeda u zbor podrugljivaca.	Martinjak 1998. Blagoslovljen je čovjek, koji ne stoji u vijeću bezbožnika i ne ide putem grješnika, i ne sjedi u društvu opakih.	<i>Martinjak 1999.</i> Blagoslovljen je čovjek, koji ne stoji u vijeću bezbožnika i ne ide putem grješnika, i ne sjedi u društvu opakih.	<i>Šarić–2006.</i> Blago čovjeku koji se ne ravna prema savjetu bezbožnika, ne zaustavlja se na putu grješnika, ne sjeda u zbor opakih.	

»Blažen muž«, »blago onomu«, »blago čovjeku« odnosno »blagoslovljen čovjek« izraz je kojim počinje Psaltir. »Vijeće bezbožnika« može se prevesti i kao »savjet opakih«, »više nebogoljubnih«.

Iz 7,14²⁵

<i>Katančić</i>	<i>Škarić</i>	<i>Daničić</i>	<i>Šarić–1941.</i>	<i>Šarić–1960.</i>
Zato che vam dati Gospodin isti zlamen. Evo che divica zacset', i porodit' sina, i zvati che se ime njegovo Emanuel.	I zato–će–vam Gospodin dati zlamenje. Evo–će divica začeti i poroditi sina, koj–će biti nazvan Emanuel.	Zato će vam sam Gospod dati znak: eto djevojka će zatrudnjeti i rodiće sina i nadjenuće mu ime Emanuilo.	Zato će vam sam Svemogući dati znak: Eto djevica će začeti i roditi sina i nadjenuti mu ime Emanuel.	Zato će vam sam Svemogući dati znak: Eto, djevica će začeti i roditi sina i nadjenuti mu ime Emanuel.
<i>Zagrebačka Biblija–1968.</i>	<i>Martinjak–1998.</i>	<i>Martinjak–1999.</i>	<i>Šarić–2006.</i>	
Zato, sam će vam Gospodin dati znak: Evo, začeti će djevica i roditi sina i nadjenut će mu ime Emanuel!	Zato će vam sam Gospod dati znak: Eto djevica će začeti i roditi sina i nadjenuti mu ime »Emanuel«.	Zato će vam sam Gospod dati znak: Eto djevica će začeti i roditi sina i nadjenuti mu ime »Emanuel«.	Zato će vam sam Svemogući dati znak: Eto, djevica će začeti i roditi sina i nadjenuti mu ime Emanuel.	

Kako primjeri pokazuju, čitamo izraze »zlamen«, »zlamenje« i »znak«, odnosno »divica«, »djevojka« i »djevica« za dvije ključne teološke riječi ovog teksta.

Iv 1,1

<i>Katančić</i>	<i>Škarić</i>	<i>Karadžić</i>	<i>Šarić–1941.</i>	<i>Šarić–1960.</i>
U pocetku bishe rics, i rics bishe kod Boga, i Bog bishe rics.	U počelu biaše Slovo; i Slovo biaše kod Boga; i Slovo biaše Bog.	U početku bješe riječ i riječ bješe u Boga i Bog bješe riječ.	U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše u Boga, i Bog bijaše Riječ.	U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše u Boga, i Bog bijaše Riječ.

25 Čebušnjak nije preveo proročke knjige, a Sović mi nažalost nije dostupan, stoga su te dvije rubrike izostavljene, premda bi Sović bio osobito zanimljiv.

<i>Zagrebačka Biblija–1968.</i>	Martinjak 1998.	<i>Martinjak 1999.</i>	<i>Šarić–2006.</i>	
U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše u Boga i Riječ bijaše Bog.	U početku bijaše Jedan po imenu Riječ, i Riječ bijaše sa Bogom, i Riječ bijaše Bog.	U početku bijaše Jedan po imenu Riječ, i Riječ bijaše sa Bogom, i Riječ bijaše Bog.	U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše kod Boga, i Bog bijaše Riječ.	

Martinjak čini zahvat u tekstu i dodaje »Jedan po imenu Riječ«, što nema opravdanja ako pazimo na izvorni tekst. Izraz »Riječ« je u starijim prijevodima »rič«, odnosno »Slovo«.

1 Kor 11,23–25

<i>Katančić</i>	<i>Škarić</i>	<i>Karadžić</i>	<i>Šarić–1941.</i> ²⁶	<i>Šarić–1960.</i>
Ja sam bo primio od Gospodina, shto sam i pridao vami, buduch Gospodin Isus u koju se noch izdavashe, uzeo kruh, I fale uzdav' slomih, i recse: uzmite, i blagujte: ovoje tilo moje, koje che se za vas pridat'. Ovo csinite na moju uspomenu.	Ja–bo primih od Gospodina ono, što–sam i pridao vam, da–je tojest, Gospodin Isus onu noć, koje imaše biti izdan, uzeo kruh I, uzdavši hvale, razlomio–ga i rekao: uzmite, blagujte, ovo–je moje tilo, koje–će biti za vas pridano; ovo činite na oje uspomenutje.	Jer ja primih od Gospoda što vam i predadoh, da Gospod Isus onu noć u koju bivaše predan uze hljeb i zahvalivši prelomi i reče: uzmite i jedite, ovo je tijelo moje koje se za vas lomi; ovo činite meni na spomen.	Jer je primih od Gospodina, što Vam i predadoh, da Gospodin /Isus/ onu noć, u koju je bio izdan, uze kruh, I zahvalivši prelomi i reče: »/Uzmite i jedite/Ovo je tijelo moje /koje se predaje/ za vas; ovo činite na moju uspomenu!«	Jer ja primih od Gospodina, što vam i predadoh, da Gospodin [Isus] onu noć, u koju je bio izdan, uze kruh, i zahvalivši prelomi i reče: »[Uzmite i jedite!] Ovo je tijelo moje [koje se predaje] za vas; ovo činite na moju uspomenu!«

26 Riječi u zagradama prema Vulgati.

Takogjer i kupu, posli kako vecsera, rekav': ova kupa jest nova oporuka u mojoj kervi. Ovo csinite, kolikogod' putah uzpiete, na moju uspomenu.	Takodjer i čašu pokle biaše večerao, rekavši: ova–je čaša novi zakon u mojoj krvi; ovo činite svaki put kad budete pili, na moje uspomenu.	Tako i čašu po večeri govoreći: Ovo je čaša novi zavjet u mojoj krvi: ovo činite kad god pijete meni na spomen.	Tako i kalež po večeri, govoreći: »Ovaj je kalež Novi Zavjet u mojoj krvi; ovo činite, kadgod pijete, na moju uspomenu!«	Tako i kalež po večeri, govoreći: »Ovaj je kalež Novi Zavjet u mojoj krvi; ovo činite, kadgod pijete, na moju uspomenu!«
<i>Zagrebačka Biblija–1968.</i> Doista, ja od Gospodina primih što vama predadoh: Gospodin Isus one noći kad bijaše predan uze kruh, zahvalivši razlomi i reče: »Ovo je tijelo moje — za vas. Ovo činite meni na spomen.« Tako i čašu po večeri govoreći: »Ova čaša <i>novi je savez</i> u mojoj krvi. Ovo činite kad god pijete, meni na spomen.«	Martinjak 1998. Jer ja primih od Gospodina što vam i predadoh da Gospodin Isus onu noć, u koju je bio izdan, uze kruh I zahvalivši prelomi i reče: »Uzmite i jedite! Ovo je tijelo moje koje se predaje za vas; ovo činite na moju uspomenu!« Tako i čašu po večeri, govoreći: »Ovo je čaša Novoga Zavjeta u mojoj krvi; ovo činite kadgod pijete, na moju uspomenu!«	<i>Martinjak 1999.</i> Jer ja primih od Gospodina što vam i predadoh da Gospodin Isus onu noć, u koju je bio izdan, uze kruh I zahvalivši prelomi i reče: »Uzmite i jedite! Ovo je tijelo moje koje se predaje za vas; ovo činite na moju uspomenu!« Tako i čašu po večeri, govoreći: »Ovo je čaša Novoga Zavjeta u mojoj krvi; ovo činite kadgod pijete, na moju uspomenu!«	<i>Šarić–2006.</i> Jer ja primih od Gospodina, ono što vam predadoh: Gospodin Isus one noći, u kojoj je bio predan uze kruh, i zahvalivši, razlomi i reče: »Ovo je tijelo moje za vas; ovo činite na moj spomen!« Tako i čašu po večeri, govoreći: »Ova je čaša novi savez u mojoj krvi; ovo činite, kada god pijete, na moj spomen!«	

Čin zahvaljivanja je preveden sa »zahvalivši« odnosno »uzdavši hvale«, a »Novi savez« se prevodi kao »nova oporuka«, »spomen«, »uspomena«.

3. Zaključak

Hrvatsko biblijsko društvo je izdalo koncem 2006. godine Šarićev prijevod Svetog pisma Staroga i Novoga zavjeta. To je prvo popravljeno izdanje Starog zavjeta i četvrto popravljeno izdanje Novog zavjeta. Naklada je 8.000 primjeraka. Osim toga Večernji list je izdao samo Novi zavjet, a naklada je 15.000 primjeraka. Paralelno je izdano nekoliko verzija: Stari zavjet i Novi zavjet, tvrdo uvezano; Stari zavjet i Novi zavjet, kožni uvez, zlatorez te Stari zavjet i Novi zavjet, kožni uvez, zlatorez s indeksima. Vrhbosanski nadbiskup Vinko kardinal Puljić u predgovoru daje kratku povijest ovog izdanja. Nadbiskup Šarić je dobio mandat Biskupske konferencije za ovaj prijevod i za manje od tri godine ga je napravio. Kako sam piše u predgovoru prvom izdanju, Šarić prevodi s originalnih jezika, ali se služi i suvremenim njemačkim prijevodima te poznaje Daničić–Karadžićev prijevod Svetog pisma. Na više mjesta slijedi Jeronimovu Vulgatu. Šarićev je prijevod tiskan u Sarajevu 1941. i 1942. godine, a 1960. u Madridu izlazi njegovo drugo izdanje. Za njega se pobrinuo Luka Brajnović. I ovo najnovije izdanje Šarićeva prijevoda Svetog pisma je u liniji dosadašnjih hrvatskih prijevoda, a za jezični standard se pobrinuo Marko Alerić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Neka rješenja prijevoda tekstova koji imaju određenu teološku važnost (Post 2,23; Izl 3,14; Job 19,25; Ps 1,1; Iz 7,14; Iv 1,1 te 1 Kor 11,23–25), s paralelama ukupno 10, odnosno 9 različitih prijevoda (Katančić, Škarić, Daničić/Karadžić, Čebušnik, Sović, Šarić 1941, Šarić 1960, Zagrebačka Biblija, Martinjak 1998, Martinjak 1999, Šarić 2006), govore u prilog činjenici da ovaj Šarićev prijevod ne odstupa od dosadašnjih hrvatskih prijevoda.

THE ŠARIĆ TRANSLATION OF THE HOLY BIBLE AND ITS PUBLICATIONS (PART TWO)

Karlo Višaticki

Summary

This essay is Part Two of the author's contribution on the translation of the Holy Scriptures of the Old and New Testament by the Archbishop of Sarajevo Ivan Evangelist Šarić. Here the author discusses the first revised edition, Šarić 2006, that is, the revised edition of the Old Testament and the fourth edition of the New Testament. The essay is comprised of four sections. In the introduction the author briefly discusses all translations of the Bible into Croatian up until the present time. There follows a technical description of the Šarić 2006 edition, which appeared parallelly in several versions: Old Testament and New Testament, hard binding; Old Testament and New Testament, leather binding and gold lettering; Old Testament and New Testament leather binding, gold lettering with indices; Old Testament and New Testament, gold lettering, Deutero–canonical Books not included. Also, the New Testament was published by Večernji list, paper–back edition. The publisher is the Croatian Bible Society

Zagreb and the co-publishers are the Archdiocese of Vrhbosna Sarajevo and the Croatian Literary Society St. Jerome in Zagreb (hard binding) and the Archdiocese of Vrhbosna Sarajevo and Glas Koncila Zagreb (leather binding, gold lettering with indices). The edition which does not include the Deutero-canonical Books has no co-publisher. Eight thousand copies of the Old and New Testaments were printed and also 15,000 copies of the New Testament, paper-back edition, published by Večernji list. In another section the author offers solutions to the translation of particular theologically relevant readings of the Bible: Gen 2,23; Ex 3,14; Jb 19,25; Ps 1,1; Is 7,14; John 1,1; 1 Cor 11,23–25. The author presents a total of 10 Croatian translations parallelly: Katančić, Škarić, Čebušnik, Sović, Šarić 1941, Šarić 1960, the Zagreb Bible 1968; Martinjak 1998, Martinjak 1999 and Šarić 2006, including also the translation of Daničić–Karadžić with which Šarić and contemporary translators were or might have been familiar. The author concludes that »Šarić's translation does not depart from other Croatian translations that have been made to the present time.«

Key words: the Šarić translation of the Holy Bible, the Šarić Sarajevo edition; the Šarić Madrid edition; Šarić 2006; the Šarić translation, Deutero-canonical Books not-included; Šarić's New Testament.